

Dr hab. Grzegorz Wnęk, prof. ASP.

Kraków, 28.06.2018

Wydział Malarstwa

Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki

w Krakowie

Recenzja pracy doktorskiej pt. „Dom Usherów. Cykl prac inspirowanych nowelą Edgara Allana Poe „The Fall of the House of Usher”” mgra Daniela Cybula, sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne, wszczętym przez Radę Wydziału Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych im Wł. Strzemińskiego w Łodzi.

Dane personalne, działalność zawodowa i artystyczna.

Daniel Cybula urodził się w Skierniewicach w roku 1978, w latach 1998 – 2003 studiował na Wydziale Grafiki i Malarstwa (specjalność Malarstwo) w Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Wł. Strzemińskiego w Łodzi, gdzie w 2004 roku obronił dyplom w pracowni prof. Mariana Kępińskiego. W wykazie przebiegu kariery zawodowej znajdują takie stanowiska jak referent d. s. reklamy w OPHU Ekocentr w 1998, w latach 2005-06 jest zatrudniony jako wykładowca rysunku odręcznego w WSHE na Wydziale Ogrodniczym w Skierniewicach oraz w latach 2005-07 współpracował na umowę o dzieło z łódzką Produkcją Filmową „Se-Ma-For”. Jako malarz i rysownik uczestniczył przy realizacji filmów animowanych „Świtez” (reż. Kamil Polak) oraz „Piotruś i wilk” (reż. Suzie Templeton). Obie produkcje filmowe spotkały się z bardzo dobrym przyjęciem i otrzymały wiele ważnych międzynarodowych nagród. Od roku 2009 najpierw na umowie zlecenie, a później od grudnia 2010 roku na umowę o pracę został zatrudniony w macierzystej uczelni na stanowisku asystenta. W dorobku wystawienniczym Daniel Cybula ma 13 wystaw indywidualnych (min.: 2013 - „Daniel Cybula – malarstwo” w Miejskim Ośrodku Kultury w Zgierzu, pod tym samym tytułem w 2012 roku w Łodzi oraz w Skierniewicach, a w 2009 w Zgierzu). Uczestniczył w kilkudziesięciu wystawach zbiorowych (ostatnie prezentacje: w 2014 „Nabytki” Miejskiej Galerii Sztuki w Łodzi z lat 2013-2014, Ośrodek Propagandy Sztuki, Łódź, „Roman Prawocheński”, wystawa poświęcona wybitnemu polskiemu zootechnikowi, Centralna Biblioteka Rolnicza, Warszawa, w 2013 „Wystawa na zamku – Inowłódz 2013”, wystawa członków ZPAP Okręgu Łódzkiego, „Obraz słowo „Tuwim”” – projekt interdyscyplinarny, Miejska Galeria Sztuki w Łodzi, Galeria Re:Medium, Łódź, w 2012 „Zimowy Salon Sprzedaży – malarstwo, rysunek, grafika”, Galeria BWA w Skierniewicach,

„Iluzje i aluzje – Pracownia 71 II” Galeria BWA w Skierniewicach, „Asystenty” Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi, „Horyzonty 40-lecia” – wystawa pedagogów Katedry Malarstwa, Rysunku i Rzeźby Wydziału Grafiki i Malarstwa w ASP we Wrocławiu, Wrocław; Ośrodek Propagandy Sztuki, Łódź). W 2013 mgr Daniel Cybula otrzymał Nagrodę Rektora Akademii Sztuk Pięknych im. Wł. Strzemińskiego w Łodzi, Nagrodę Zespołową I stopnia, a w roku następnym (2014) Nagrodę Rektora ASP im. Wł. Strzemińskiego w Łodzi, Nagrodę Zespołową II stopnia. W 2007 został doceniony wyróżnieniem honorowym w I Międzynarodowym Biennale Obrazu, „QUADRO-ART 2009” w Łodzi. Jest finalistą wielu konkursów, min.: 2010 – V Międzynarodowe Biennale Pasteli w Nowym Sączu – brał udział w II etapie konkursu i wystawach pokonkursowych w Krakowie i Nowym Sączu (2011) czy w 2008 – Triennale polskiego Rysunku Współczesnego – Lubaczów 2008, uczestniczył w II etapie konkursu i wystawie pokonkursowej. Od 2007 roku jest członkiem Okręgu Łódzkiego Związku Polskich Artystów Plastyków, gdzie w latach 2010-2012 pełnił funkcję skarbnika.

Zorganizowanie w okresie 2002 – 2013 13 wystaw indywidualnych świadczy o dużej aktywności artystycznej i umiejętności samodzielnej pracy, co potwierdza również udział w kilkudziesięciu wystawach zbiorowych oraz wielu wystawach pokonkursowych. Także otrzymane nagrody i wyróżnienie wskazują na wysoką jakość i ogólną akceptację dorobku artystycznego pana mgra Daniela Cybuli. Pan Daniel jest artystą dojrzałym, pracującym konsekwentnie w wybranych technikach. Szczególnie ciekawie wydają mi się jego zainteresowania pejzażem, perfekcyjność martwych natur oraz wprowadzane elementy nadrealne. Jednocześnie wykorzystuje doświadczenie w karierze zawodowej, potrafi uzyskane umiejętności przy wykonywaniu elementów malarskich („zastawek malarskich”) do filmów animowanych przetworzyć i zaadoptować w dalszej pracy artystycznej.

Ocena rozprawy doktorskiej (dzieła artystycznego i opisu tego dzieła).

Rozprawa doktorska mgr Daniela Cybuli pt. „Dom Usherów. Cykl prac inspirowanych nowelą Edgara Allana Poe „The Fall of the House of Usher”” składa się z dwóch cykli obrazów. Pierwszy zespół prac obejmuje siedem obrazów formatu 40x80 cm, zatytułowanych Obraz 1, Obraz 2, ... itd. Drugi cykl zawiera pięć prac malarskich formatu 80x160 cm nazwanych Obraz I, Obraz II, ... itd. Wszystkie prace powstały w 2017 roku i były malowane w technice olejnej.

Część pisemna pracy doktorskiej dzieli się na wstęp, trzy rozdziały: „Krótka analiza odniesień do tematu w kontekście moich własnych inspiracji”, „Prace wstępne” (4 podrozdziały:

„Temat i jego geneza”, „Lokalizacja i wygląd budowli”, „Analiza i przygotowanie projektu”, „Projekt – makieta 3D”), „Malarstwo” (2 podrozdziały: „Wprowadzenie”, „Opis prac malarskich”, który to z kolei dzieli się na „Cykl I” oraz „Cykl II”) oraz podsumowania, spisu ilustracji, tłumaczenia na język angielski i dokumentacji fotograficznej. Do wymienionego materiału dołączona była płyta CD z tekstem rozprawy i reprodukcjami prac.

W opisie pracy doktorskiej mgr Daniel Cybula w sposób metodyczny, klarowny i dokładny przedstawia źródła inspiracji, dokonuje analizy odniesień do tematu, wymienia ważne przedstawienia plastyczne „Zagłady Domu Usherów”, przytacza ilustracje Harre’go Clarke’a, Abigail Larsson, komiksy Richarda Corben’a. Doktorant omawia najważniejsze jego zdaniem adaptacje filmowe noweli Poe’go. Wskazuje na realizacje Rogera Cormana, Hayleya Cloake. Wpływ na genezę pracy doktorskiej również ma, według kandydata na doktora, film „Kobieta w czerni” James’a Watkins’a. Daniel Cybula zwraca uwagę także na ekranizacje animowane, gdzie szczególnie ceni film krótkometrażowy Raula Garcii. Przedstawione przez doktoranta omówienie poszukiwania tematu oraz zawarta analiza różnych adaptacji opowiadania Poe’go wskazuje na odpowiednie i dobre przygotowanie oraz wnikliwe rozpoznanie różnych ujęć zagadnienia, co jest niezbędnym elementem poszukiwania własnej optyki. Ta podbudowa teoretyczna świadczy o samodzielności w określeniu własnego kierunku badań i umiejętności analizowania wybranego problemu, poszukiwań inspiracji czy wreszcie organizacji sobie pracy. Daniel Cybula w sposób wyczerpujący tłumaczy swoje metody i pobudki działania, opisuje temat i jego genezę. To również dowodzi świadomej i uporządkowanej osobowości artystycznej. Szkice rysuje w programie Corel, później tworzy makietę 3D, która jest „bazą” do dalszej pracy malarskiej. Wykonane w trakcie prac przygotowawczych szkice i projekty makiety 3D także zostały dołączone do dokumentacji fotograficznej.

Otrzymałą dokumentację uznają za bardzo dobrze i starannie wykonaną.

Daniel Cybula w swoim malarstwie zrezygnował z przedstawień figur ludzkich. Również w obrazach, które są odpowiedzią na założony problem, nie przedstawia postaci, ale stara się w sposób metaforyczny oddać istotę rzeczy. Jak pisze, cechą jego malarstwa jest nieobecność postaci. To jednak nie oznacza, że nie ma tam nikogo. Doktorant niejako stawia się w roli obserwatora czy gościa, który monitoruje z ukrycia całe zdarzenie, arenę, pisze cyt.: *„Mogę opuścić ją jako obserwator lub gość, patrząc jego oczami. Bohaterem jestem ja sam”*. Twórca, ale może również i odbiorca, staje się obserwatorem i współuczestnikiem scen. Dzięki temu ograniczeniu, autor mógł skupić się na wyrazistym wyeksponowaniu nastroju i charakterystyce otoczenia. Za pomocą pustki i nieobecności postaci w domu, wzmagają się tajemnicze napięcie. A poprzez wymiar odczuć autor dokonuje metodycznego wyboru

lokalizacji i wyglądu domu Usherów, celnie analizuje nowelę Edgara Allana Poe pod kątem każdego szczegółu, do głębi wnika w intencje pisarza. Daniel Cybula koncentruje się również na zagadce zniszczenia budowli, choć rezygnuje z samego pokazania destrukcji domu.

Wszystkie prace wstępne, drobiazgowo i rzetelnie wykonane stanowią o tym, że doktorant odpowiednio przygotował się do głównej realizacji. Już na początku Daniel Cybula określił ważny element prac malarskich i kryterium dokonywanych wyborów, jest nim nastrój miejsca. Także format filmowy oraz nadana forma części projektów i obrazów preprodukcji filmu animowanego nie jest przypadkowa. Kandydat również wspomina o zwiedzaniu zespołu nekropolii przy ulicy Ogrodowej w Łodzi, co miało znaczący wpływ na atmosferę panującą w obrazach. Takie wykorzystanie rzeczywistości i konkretnego miejsca w celu pogłębienia kreowanych utworów oceniam bardzo dobrze. Powstałe w wyniku prac przygotowawczych dwa cykle kompozycji malarskich, mimo podobieństw formalnych, są od siebie różne. W obu cyklach Daniel Cybula używa adekwatnej do tematu stonowanej palety barwnej, gdzie relacje tonalne oparte są o delikatne różnice, a kontrasty walorowe współuczestniczą w budowaniu poetyki miejsca. W cyklu I, który przejmuje typowe elementy i charakter ilustracji, preprodukcji do filmu, autor trafnie przenosi na płótno projektowaną wcześniej w programie graficznym budowlę. Prace zawierają dużą ilość elementów i detali, które informują o wyglądzie i wprowadzają element nierzeczywistości i jawy sennej, tworząc nastrój tajemniczości, baśniowości i wyobcowania bliski sztuce grozy. Pustka i nieobecność postaci są pewnym preludium do tragicznych wydarzeń. W pracach należących do cyklu II, wykazujących się szerokimi zderzeniami płaszczyzn koloru widzę umiejętność doktoranta budowania napięcia i nastroju melancholii, poetyczności, wręcz romantyczności poprzez syntezę, powściągliwość w malowaniu detali i bardziej zdecydowane decyzje formalne. Istotniejsze stają się relacje światła i cienia, koloru i plamy, jak pisze doktorant, cyt.: *„Realizm przedstawić nie jest tutaj istotny. Ważniejsza staje się plama, faktura, kolor i walor, płaszczyzna i przestrzeń, układ kompozycyjny, statyka i dynamika formy.”* Granica między światłem a mrokiem wyostrza się, autor dokonuje zmiany przedstawienia na rzecz wyrazu, zainteresowania krystalizują się wokół poszukiwania geometrycznej syntezy formy i trzymania „emocji na uwięzi”. Ta mieszanka ilustracyjności, wyrazistych podziałów, syntezy i wręcz osobistej relacji prac malarskich do noweli Poego uznaję za bardzo oryginalne. Duże płaszczyzny rozbijane są również drobnymi uderzeniami pędzla. To świadome wykorzystanie techniki, które powoduje wibrację plamy barwnej. Jak pisze Cybula w pracy, cyt.: *„Wszystko charakteryzuje jednak pewna sterylność, a sposób budowania kolorem jest podporządkowany z góry ustalonej zasadzie: barwa danego obszaru*

oglądana z bliska jest wypadkową subtelnych, lecz zróżnicowanych temperaturowo i walorowo punktów (plam). Można określić ją terminem malarskiej analizy barwy.” Doktorant podaje nazwisko przedstawiciela włoskiego dywizjonizmu, malarza Angelego Morbelliego, czy odmiennych od niego twórców amerykańskich Charlesa Demutha i Charlesa Sheelera oraz kanadyjskiego Christophera Pratt’a, których dzieła miały wpływ na doktoranta, na precyzyjne posługiwanie się rozdrganą plamą barwną, światłem w pracach malarskich oraz nieokreślonością pory dnia czy nocy. Dobór nazwisk artystów, z którymi Daniel Cybuła się niejako identyfikuje jest trafny. Trzeba również wskazać na pracę Arnolda Böcklina „Wyspa umarłych” (namalował pięć wersji w latach 1880-86) oraz powstały w latach 1809-10 obraz „Opactwo w dębowym lesie” Caspara Davida Friedricha. Można szukać dalekich odniesień do pejzaży angielskiego malarstwa romantyzmu, przedstawień ruin, zamków, gotyckich katedr, które ozywają w obrazach autora w nowej formie. Także obraz „Dom przy torach” Edwarda Hoppera bliski jest nastrojowi prac doktoranta. Ale ten rodzaj mrocznego romantyzmu przesyconego poetyką widoczny jest również w malarstwie współczesnym, mam na myśli może bardziej ze względu na nastrój obrazów ciemnych, tajemniczych i dekadentkich, figuratywne prace Łukasza Stokłosa, w których wykorzystuje przedstawiające aktorów kadry filmowe, inspirując się filmem *noir*. Jak widać zainteresowanie uczuciem zagrożenia, nierzeczywistością czy poetyckim realizmem wśród artystów jest ciągle żywe, jednak niejako wyprowadzenie z preprodukcji filmowej własnego malarstwa jest czymś oryginalnym, cennym i dającym wbrew pozorom duże możliwości.

Daniel Cybuła maluje długo, a każdy element powstałych cykli jest głęboko przemyślany od formatów zbliżonych do ekranu filmowego, poprzez wybór scenerii, budowli, eksperymenty z perspektywą oraz drobiazgowy wręcz opis użytych technik i technologii. Ta umiejętność metodycznej pracy wywodzi się z doświadczeń przy produkcji filmów, także zamiar autora, aby część projektów i obrazów miała formę preprodukcji do filmu animowanego, co jest niebanalnym rozwiązaniem i może w przyszłości połączyć malarstwo Daniela Cybuli z filmem w nowej formie. W obu cyklach doktorant przenosi kadr na płótno poprzez naniesioną wcześniej siatkę, która pomaga w drobiazgowym odwzorowaniu wypracowanych wcześniej form i precyzyjnym wprowadzeniu dużej ilości detalu. Daniel Cybuła maluje metodycznie, warstwami a w fazie podmalówki używa farb wodnych. Ta konsekwencja doktoranta, którą widzimy od szkiców i matrycy 3D to duża zaleta, która daje szansę na skupienie się w dwóch cyklach malarskich na kreacji, która nie jest improwizacją lecz przemyślaną realizacją opartą o wcześniejsze działania. Nie oznacza to, że obrazy są odtwórczym wykonaniem szkiców, wręcz przeciwnie, autor rozważa w nich nie tylko jak

jeszcze dosadniej oddać wybraną historię, ale te kompozycje stają się również pewną drogą do upragnionego ideału malarskiego. Jak pisze w pracy, cyt.: *„Dla mnie praca twórcza stanowi wieczny niedosyt, pogoń za ideałem, który gdzieś w głowie kielkuje i motywuje do dalszych działań. Wiem, że jest nieuchwytny, choć na różne sposoby próbuję zbliżyć się do niego.”*

Daniel Cybula pisze językiem prostym, klarownie i sukcesywnie wyjaśnia pobudki działania, metody pracy, przyjęte założenia, sposób realizacji i podjęte wybory. Właściwie znajduję w opisie rozprawy doktorskiej uzasadnienie niemal każdej czynności, co muszę ocenić wysoko. To również świadczy o dużej świadomości artystycznej i samodzielności kandydata na doktora. Także muszę ocenić wysoko wykorzystanie technik cyfrowych w fazie wstępnej. Coraz częściej spotykam się z realizacjami wyłącznie cyfrowymi i w wypadku pana Daniela Cybuli świadomy (wyjaśnienia doktoranta mnie przekonują) wybór tych mediów w fazie początkowej uznaję za trafny i dający duże możliwości.

Praca Daniela Cybuli, której dalekie źródła widzę w romantyzmie, a która zarazem jest bliska estetyce i konwencji ilustracji wykorzystywanych w filmie oraz sposób postępowania i zrealizowane przez kandydata na doktora efekty artystyczne wykazują się dużą oryginalnością i samodzielnością a autor operuje świetnym warsztatem malarskim i wyróżnia się umiejętnościami analitycznymi.

Konkluzja.

Rozprawa doktorska poprzez metodyczną realizację części artystycznej charakteryzuje się jakością, warsztatem i sposobem wykonania i stanowi oryginalne osiągnięcie artystyczne oraz świadczy o umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy artystycznej. Praca pisemna wyczerpująco opisuje sposób realizacji i dokonane wybory przez doktoranta oraz wyróżnia się dokładnością i czytelnością wykazując ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w reprezentowanej dyscyplinie artystycznej. Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską pt.: „Dom Usherów. Cykl prac inspirowanych nowelą Edgara Allana Poe „The Fall of the House of Usher”” autorstwa mgra Daniela Cybuli złożoną z dzieła artystycznego i opisu tego dzieła, stwierdzam, że przedstawione osiągnięcia, umiejętność samodzielnej pracy oraz poziom i oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego pracy doktorskiej mgra Daniela Cybuli spełniają wymogi ustawy i uzasadniają nadanie kandydatowi stopnia doktora.

Dr hab. Grzegorz Wnęk, prof. ASP

